

Jordi Sierra i Fabra

KAFKA ȘI PĂPUȘA CĂLĂTOARE

Traducere din limba spaniolă
de Zenaida Anamaria Luca-Hac

EDITURA VREMEA
BUCUREȘTI
2019

MULȚUMIRI

În primul rând, îi mulțumesc lui Cesar Aira, al cărui articol „Păpușa călătoare” publicat pe prima pagină „Babelia” din *El País*, 8 mai 2004, m-a făcut să îndrăznesc să scriu această poveste.

În al doilea rând, le mulțumesc fetei rămasă anonimă și autorului *Metamorfozei* pentru o poveste atât de specială; îi mulțumesc Dorei Dymant (sau Diamant după alte surse), care a spus povestea; mulțumiri lui Klaus Wagenbach care a transformat-o în legendă, căutând fetița fără încetare, precum și tuturor celor care au spus-o până astăzi.

*Jordi Sierra i Fabra,
Vallirana, august 2004,
după 80 de ani de la moartea lui Franz Kafka*

CUPRINS

Primul vis, păpușa pierdută.....	7
A doua fantezie. Scrisorile Brigidei	19
A treia iluzie: lungul drum al păpușii călătoare.....	42
Al patrulea surâs: darul	60
Corolar	73
Mulțumiri	76

Parcul Steglitz mustea de viață la acel început de vară. Un adevărat dar, o adevărată binecuvântare! Și Franz Kafka absorbea această viață ca un burete, călătorind cu privirea, sufletul lui capta energiile din jur, căutând zâmbete printre copaci. Și el era ca toți ceilalți, solitar, cu pașii pierduți sub acoperământul dimineții. Minte-i zbura liberă, desprinsă de timp, care, acolo, se legăna toropit de liniștea din jur, jucându-se vesel, în inima trecătorilor. Liniștea aceea... Întreruptă doar de joaca copiilor, de vocile mamelor

chemătoare, poruncitoare și prevenitoare, de cuvintele liniștitoare pe care le auzea mai aproape sau mai departe. Liniștea aceea... Și plânsetul fetei, nestăpânit, în hohote, neașteptat, l-a făcut pe Franz Kafka să se oprească. Stătea atât de aproape de el, la câțiva pași... și nu mai era nimeni în jur. Nu se certase cu vreun copil, n-o pedepsise nici mama, nici măcar nu căzuse, pentru că fetița nu avea semne că s-ar fi lovit. Stătea și plângea, de ți se rupea inima, atât de tristă, că pe chipul ei păreau să se fi adunat toate durerile și toată disperarea lumii. Franz Kafka se uită în susul și-n josul aleii. Nimeni n-o băga în seamă. Nu era nimeni cu ea. O clipă nu știu ce să facă. Copiii sunt o plămadă delicată, trebuie să ai mare grijă cu ei. Sunt un amestec de râsete ce ușor se prefac în lacrimi și invers, un amestec de bâzdâci și de energii vulcanice, de întrebări ce nu se mai sfârșesc și de încăpățănare epuizantă. Franz Kafka nu avea copii și era de înțeleș. Totuși, sentimentul acela atât de copleșitor... Fetița părea să aibă doar câțiva ani. Îi era greu să-și dea seama câți anume. Vârsta fetițelor mici e un mister. Da, exact, tocmai acea vârstă de nedefinit, când mai sunt fetițe, cu toate că încep să crească. Era îmbrăcată curat și îngrijit: ghetuțe, pantalonăși, bluză cu gulere de dantelă și o pelerină trei-sferturi din care ieșea o fustiță cu multe volane. Avea părul lung, închis la culoare, prins în două codițe încântătoare. Era frumoasă, ca toate fetițele. Frumoasă pentru că era în primăvara vieții. Chiar dacă, acum, lacrimile îi făceau chipul să pară îngrozitor de urât. Franz Kafka rămase tăcut. Ce făcea o fetiță atât de mică acolo, singură? Se pierduse? Dacă era așa, trebuia s-o ia de mână, s-o liniștească și să caute împreună un paznic care s-o însoțească. Dar cum să se liniștească o copilă

când un necunoscut vine la ea și-i vorbește, o ia de mână și pleacă cu ea? N-ar fi mai rău? Nu, mai rău ar fi să-și vadă de drum, ca un iresponsabil, și s-o lase în mijlocul parcului. Imprevizibili, copiii ăștia! Și plânsul ei atât de sfâșietor... Niciodată nu mai văzuse sau auzise pe cineva să plângă atât de tare. Se resemnă, pentru că, uneori, viața nu te lasă să alegi. Ea e cea care-ți arată drumul. Așa că făcu primul pas spre micuță, își scoase pălăria ca să pară mai puțin serios și își luminează fața cu cel mai frumos zâmbet. Cu toate astea, trebuie că arăta de parcă-l durea stomacul, dar nu mai avea ce face și nici nu mai avea vreo importanță. Franz Kafka se opri în fața fetei.

b.

– Bună!

Fetița se potoli puțin. Mai plângea, dar nu chiar atât de tare. Ridică capul și dădu peste el. În disperarea ei încrâncenată nici măcar nu-l văzuse apropiindu-se. Ochii îi erau ca două lacuri ce se tot revărsau și râuri ieșeau din ele curgând ca niște torente dezlănțuite, scurgându-i-se pe obraji până în golul de sub bărbie. Scoase două-trei suspine înainte de a-i răspunde.

– Bună.

– Ce ți se întâmplă?

Nu l-a privit cu teamă. Era doar inocență pură. Când viața înflorește, toate sunt doar ferestre și uși deschise. În ochii ei, însă, vedeai, mai degrabă, durere, suferință, tristețe și o emoție adâncă ce părea să o fi adus la limita îndurării.

– Te-ai pierdut? Întrebă Franz Kafka, văzând că ea tăcea.

– Nu eu.

Lui îi sună ciudat: „nu eu”. În loc să fi spus „nu”, ea zisese „nu eu”.

– Unde stai? Fetița a arătat cu mâna undeva la stânga ei, în direcția caselor ce se zăreau printre coroanele copacilor. Asta l-a ușurat pe salvatorul îngrijorat de fetițe plângăcioase, pentru că arăta limpede că micuța nu se rătăcise.

– Te-a necăjit cineva?

Știa că nu era nimeni prin apropiere, dar era o întrebare obligatorie și mai ales în acele clipe decisive în care-i putea câștiga încrederea. Ea dădu din cap în semn că nu. „Nu eu”. Era clar că cel care se rătăcise era fratele ei mai mic. Cum putuse o mamă responsabilă, veghetoare și atentă cum ar fi trebuit să fie, să-și lase copiii să se joace singuri în parc, chiar dacă într-un parc atât de liniștit și de frumos cum era Steglitz? Și dacă el ar fi fost un monstru, un asasin de fetițe?

– Așadar, nu te-ai rătăcit – a vrut el ca lucrurile să fie foarte clare.

– V-am spus că nu eu – a suspinat micuța.

– Cine atunci?

– Păpușa mea.

Și din nou lacrimile, ținute în frâu câteva clipe, îi reapărură în ochi. Amintirea păpușii o cufundă din nou în cea mai adâncă deznădejde. Franz Kafka încercă s-o facă să nu mai plângă.

– Păpușa ta? – a repetat uluit.

– Da.

Păpușă sau nu, frate sau nu, erau lacrimile cele mai sincere și amare pe care le văzuse vreodată. Lacrimi ce trădau o neliniște ajunsă la culme și o tristețe nemărginită. Ce putea face? N-avea nici o idee. Să plece? Era prins în cercul invizibil al fetei atât de

tulburate. Să rămână? De ce? Nu știa cum să vorbească cu o copilă. Și mai ales cu una care plângea pentru că tocmai își pierduse păpușa.

– Unde ai văzut-o ultima dată?

– Pe banca aceea.

– Și tu ce făceai?

– Mă jucam dincolo – și i-a arătat un loc unde se jucau niște copii.

– Și ai stat mult timp acolo?

– Nu știu.

Acelea erau, de bună seamă, întrebări pe care le-ar fi pus un polițist aflat în fața unui delict, dar acolo nu era nici un delict și nici el nu era polițist. Avea de-a face cu cineva care nici măcar nu era adult. Asta îl încurcă și mai tare. Ciudățenia întâmplării îl prindea din ce în ce mai mult. Ar fi vrut să plece, dar nu se îndura. Îl opreau fetița aceea și abisul din ochii ei plânși. Ajungea să-i fi spus o scuză, un „îmi pare rău”, și acum ar fi în drum spre casă. Sau un sfat: „ar fi bine să te duci acasă, fetițo”. Atât de simplu. De ce durerea unui copil e atât de puternică? Situația era cât se poate de reală. Relația unei fetițe cu păpușa ei e una dintre cele mai puternice din univers. O forță ieșită din comun, pusă în mișcare de o energie teribilă. Și atunci, dintr-odată, Franz Kafka se însenină. Era atât de simplu... Cel puțin pentru mintea lui de scriitor.

– Stai, stai, ce aiurit sunt! Cum o cheamă pe păpușa ta?

– Brigida.

– Brigida? Desigur! – și începu să râdă cu un râs mai mult decât convingător. Desigur, ea e! Nu-mi aminteam numele, iartă-mă! Ce zăpăcit mai sunt câteodată! Am atâta de lucru!

Fetița deschise larg ochii.

– Păpușa ta nu s-a pierdut – îi spuse Franz Kafka bucuros. A plecat într-o călătorie!

c.

Micuța îl privi cu neîncredere. Pentru ea, surpriza era totală. Dar ea era, totuși, o copilă și cei mici vor să creadă. Au nevoie să creadă. În lumea lor nu există neîncredere, așa cum există în lumea celor mari. Universul lor e plin de sori și de luni, de un șir neîntrerupt de zile pline de pace, de iubire și de mângâieri. Cel puțin acolo, în parcul Steglitz, în inima Berlinului. Și în anul 1923. Franz Kafka îi susținu privirea aceea, punându-și figura lui cea mai bună de jucător imaginar - ceea ce nu fusese niciodată. Cheia succesului, pe lângă inocența copilei, se afla în puterea lui de a o convinge, în siguranța cu care avea să-i vorbească și în maniera în care îi va povesti ideea năstrușnică care începea să se i se nască în minte.

– A plecat în... călătorie? – a îngăimat ea.

– Da!

Fiecare secundă pe care o câștiga era un răgaz prețios: îi lăsa timp să-și plăsmuiască povestea în minte.

– Și unde s-a dus?

– Vino să ne așezăm - și i-a arătat banca cea mai apropiată, liberă, acoperită mai tot timpul de umbra unor copaci. Obosesc repede, știi?

Avea 40 de ani, așa că pentru fetiță el era un bătrân. Și probabil că, din cauza sănătății șubrede, chiar asta și era în realitate. Și cum să nu fie îmbătrânit înainte de vreme cineva care se retrăsese din lume și ieșise la pensie de un an din cauza tuberculozei?

S-au așezat pe bancă și de îndată s-a simțit mult mai ușurat văzând că izbutise să-i oprească lacrimile micuței sale prietene. În plus, nici cei care treceau pe

lângă ei nu-i băgau în seamă. Amândoi erau la adăpost de toate privirile. Restul depindea de...

– Și te numești...? Se prefăcu el că uitase.

– Elsi.

– Elsi, desigur! Firește, era păpușa ta, pentru că scrisoarea e pentru tine!

– Ce scrisoare?

– Cea pe care ți-a scris-o ca să-ți explice de ce a plecat așa, pe neașteptate, fără să-ți spună. Dar, din grabă, am lăsat-o acasă. Ți-o aduc mâine s-o citești, bine?

Nu putea ști dacă-l credea. Nu-și dădea seama dacă avea tonul potrivit, convingător și limpede și, mai ales, vesel și lipsit de griji. Totul depindea de acele câteva clipe. Fetița-l putea crede nebun. Tot așa cum, la fel de bine, se putea agăța de o speranță. Și ea mai multă nevoie avea de speranță decât de realitate.

– De ce a plecat Brigida în călătorie fără mine? – făcu ea un botic supărat.

Era întrebarea pe care o aștepta. Se simțea mândru că putea să-i prevadă reacțiile prietenei sale, chiar dacă numai cu o secundă mai devreme.

– De cât timp era păpușa ta?

– Dintotdeauna a fost păpușa mea.

– Așa, deci ! O aveai de-o viață.

– Da.

– Ei, atunci se explică!

– Ce?

– Mai ai frați sau surori mai mari?

– Da, am.

– Și e vreunul căsătorit?

– Nu, nu este.

– O, ca să vezi!

– Dar verișoara mea Ute, da!

– Și, când s-a căsătorit, n-a plecat de-acasă, de la părinții ei?

– Ba da.

– Păi la fel a făcut și Brigida. A ajuns la vârsta la care păpușile se emancipează.

Nu era sigur că limbajul lui era înțeles de fetiță, dar nu avea altul.

– Vreau să spun că, pentru noi toți, vine un moment când plecăm din casa părinților noștri ca să călătorim și să cunoaștem viața, lumea și poate un viitor minunat...

– Mie nu mi-a spus niciodată.

Elsi îl urmărea îmbufnată, gata să cadă din nou în deznădejde.

– Poate să fi uitat sau poate n-ai înțeles tu.

Fetițele vorbesc cu păpușile lor? Desigur, nu încape nicio îndoială. Dar fetițele cred că păpușile vorbesc cu ele? Sigur. N-o putea lăsa de izbeliște pe curajoasa Brigida și nici nu-i putea spune lui Elsi că așa era viața. Nu era un comentariu potrivit pentru vârsta ei.

– Tocmai de aceea ți-a scris scrisoarea.

Elsi îi cântări cuvintele. Unul câte unul. Încet-încet, încerca, cu mintea ei, să înțeleagă noua realitate. Franz Kafka stătea nemișcat. Dar îi era de ajuns să vadă ochisorii aceia care nu mai plângeau, ca să știe că era pe cale să reușească. Fusesse foarte convingător. Cel mai năstrușnic lucru poate fi crezut dacă e spus cu sinceritate.

– Și de ce v-a scris dumneavoastră păpușa mea?

Era a doua întrebare cheie. Și, firește, era pregătit pentru ea.

– Pentru că sunt poștaş de păpuși, a spus el fără să clipească.

d.

Elsi rămăsese mască! Se lupta să-și înfrângă durerea, străduindu-se să înțeleagă realitatea cea nouă. Cu toate că nu era deloc sigură că totul era așa cum spunea el.

– Poștașii nu aduc scrisorile acasă?

– Poștașii obișnuiți, da, dar poștașii de păpuși, nu. Scrisorile păpușilor sunt speciale, pentru că sunt diferite. Trebuie să le înmânăm direct destinatarilor. Nu crezi că părinții tăi s-ar mira foarte ca tu să primești o scrisoare, tu care ești așa de mică? Și dacă, înainte de a ți-o da, ar citi-o ei, din curiozitate? Nu-i așa că nu ți-ar plăcea?

– Nu.

– Păi vezi!

– Eu, oricum, nu prea știu să citesc bine.

– Vezi – s-a agățat el de prilejul pe care i-l ofere. Asta se întâmplă foarte des. Fetițele care primesc scrisori nu le pot citi și atunci o fac eu, le citesc scrisorile cu voce tare. De aceea e nevoie de un poștaş de păpuși. E o treabă foarte importantă.

Izbutise s-o facă pe Elsi să nu mai plângă deloc. Copila și-a trecut mâneca peste ochi ca să-și șteargă lacrimile care nu apucaseră să se usuce. Din când în când, își lăsa privirea în pământ, la picioare, dar numai pentru a se întoarce din nou la chipul poștaşului de păpuși.

Tristețea fetei era singurul lucru care-l mai îngrijora.

– De ce nu vă duceți să aduceți scrisoarea?

– S-a făcut târziu, îmi pare rău. Programul meu de lucru tocmai s-a încheiat și tu, de asemenea, ar cam trebui să te duci acasă, nu-i așa?

Elsi se uită la ceasul din Turn.

– Limbile ceasului nu sunt încă împreunate – observă ea. Dar nu mai e mult. La ce oră începeți să lucrați mâine?

– La ce oră cobori în parc?

– Când cele două limbi stau așa – și și-a pus degetele arătătoare într-un anume unghi ca să-i arate.

– O, foarte bine! – a exclamat el. Chiar la ora aceea încep și eu. Mâine o să fii prima.

– Și o să-mi aduceți scrisoarea Brigidei?

Pentru nimic în lume Elsi n-avea să uite de scrisoarea aceea. Avea să meargă acasă și să-și petreacă tot restul zilei gândindu-se la ea. Avea să mănânce, să cineze și să meargă la culcare fără să și-o scoată din minte. Nu mai avea nimic altceva de făcut. N-o mai avea pe Brigida, dar îi rămânea măcar o scrisoare de la ea. O mică mare lume. Franz Kafka era sigur că a doua zi de dimineață ea avea să se trezească și să facă totul ca de obicei: să se joace, să învețe, să meargă la școală sau orice altceva făcea ea în mod obișnuit, dar, când avea să vină ora, știa că va alerga să-l caute în parcul Steglitz. Avea o întâlnire. Una pe care nu și-ar fi închipuit-o vreodată.

– Sigur că-ți voi aduce scrisoarea de la păpușa ta. Ai încredere în mine.

Elsi sări de pe bancă și rămase în picioare în fața lui. Păru că nu știa ce să facă. În sfârșit, făcu un pas spre noul ei prieten și-l sărută pe obraz. Era atingerea gingașă a unui fluture.

– Atunci pe mâine, își luă ea rămas-bun.

– Desigur, șopti Franz Kafka emoționat.

e.

A văzut-o trecând prin stânga, îndepărtându-se, fără grabă, pas după pas, cu capul în jos, mititică

și fragilă. Un fir de viață. Dar atât de puternic. Elsi se făcea din ce în ce mai mică. Mai întâi a înghițit-o depărtarea, apoi erau oamenii care treceau pe lângă ea și care o ascundeau de privirile lui și, în sfârșit... dispăruse. Dar nu și din mintea lui. Numai atunci Franz Kafka păru să reacționeze.

– Dumnezeuule! – își ridică amândouă mâinile și-și cuprinse capul în palme. Tocmai se vârâse într-o mare încurcătură. Nu se temea de nimeni și de nimic, dar da, se temea de o persoană micuță care abia dacă avea un metru, care putea plânge de-ți rupea inima și care-l privea cu ochii aceia atât de pătrunzători. Spuse „da” unei forțe copleșitoare ca aceea a inimii noii sale prietene. Spuse „da” unei răni profunde pe care i-ar fi putut-o face o întâmplare ca aceea.

Cu copiii nu te joci! Ce-i trebuia să-și complice viața! Dar, fără acea scrisoare, Elsi ar crește cu cea mai cumplită traumă din câte există: crezând că păpușa sa o părăsise. Dacă el ar fi dat greș, în sufletul lui Elsi s-ar fi dezlănțuit frustrarea născută din respingere. Dacă nu și-ar ține cuvântul și n-ar ajunge la întâlnire a doua zi cu scrisoarea promisă, Elsi n-ar mai crede niciodată în natura umană. Era în joc o speranță. Cel mai sfânt lucru din viață.

Franz Kafka simți furnicături în mâini: îi creșteau aripi de Icar care-l ridicau până la acele lumi posibile doar în mintea sa neliniștită și neliniștitoare, lumi care se nașteau când se apleca, cu pana în mână, asupra foii de hârtie și născocea cele mai ciudate povești inventate vreodată. Era scriitor. Dar niciodată nu scrisese scrisoarea unei păpuși călătoare pentru fetița care-i fusese stăpână până când se despărțiseră.

Se ridică de pe bancă pradă nervilor, literalmente cuprins de febra creației. Pentru orice eventualitate,